

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО І В ЧАС ВІЙНИ

СИЧ Ольга Анатоліївна

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансового менеджменту
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9322-8105>

ПОЛУДВОРЯНІН Марія Сергіївна

здобувачка освітнього рівня «магістр»
Львівського національного університету імені Івана Франка

***Анотація.** У статті проаналізовано вплив зміни податкових надходжень на бюджет Львівської області в період військового конфлікту. Аналіз проведено на основі статистичних даних з 2021 до 2023 років. Виявлено, що з початком війни підвищення податкових ставок та інших фіскальних інструментів призвело до значних коливань у податкових надходженнях. Негативний вплив військових дій на економічну активність міста спричинив зниження доходів з підприємницької діяльності, туризму та інших галузей. Одночасно, деякі нові податкові ініціативи та реформи були впроваджені для стабілізації фінансової ситуації. Дослідження розкриває важливість адаптації податкової політики міста до непередбачених обставин і викликів, що виникають у часи кризи.*

***Ключові слова:** податкові надходження, військові дії, податок для фізичних осіб, єдиний податок, податок на майно, туристичний збір, релокація.*

Постановка проблеми. У зв'язку зі зміною геополітичної ситуації та загостренням військового конфлікту в певному регіоні, міста, що знаходяться поруч з конфліктною зоною, стикаються з рядом складних економічних викликів. Львівська область, яка має багатий історичний, культурний та економічний потенціал, не залишилася осторонь цих процесів. Однією з ключових проблем, яка виникає в умовах військової загрози, є зміна податкових надходжень. Відповідно до цього контексту, актуально дослідити, як військовий конфлікт впливає на податкові надходження Львівської області, які конкретні механізми та інструменти використовуються для адаптації податкової системи до нових умов, а також які можливі наслідки цих змін для економічної стабільності та соціального розвитку міста.

Аналіз останніх досліджень. Тематика є надзвичайно актуальною та її дослідженню приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Дослідженням податкових надходжень в розрізі регіонів, зокрема в умовах воєнного стану присвячені праці Г. Возняк, У. Ватаманюк-Зелінської, А. Дуба, Х. Патицької, І. Назаркевича, Р. Лопушанського та інших. Структура та динаміка податкових надходжень бюджету Львівщини широко висвітлюється в статистичних довідниках [8-10] та на відкритих онлайн платформах [2-7].

Метою даної статті є проаналізувати тенденції зміни податкових надходжень Львівської області в мирний час та в умовах повномасштабної війни.

У дослідженні були застосовані методи узагальнення, систематизації (для виявлення можливостей наповнення бюджету області та загроз зниження податкових надходжень в умовах воєнного стану); при проведенні дослідження та аналізу окремих податків як елементів дохідної частини бюджету Львівщини були застосовані графічний, порівняльний методи; статистичний метод застосовувався для розрахунку кореляції показників.

Виклад основних результатів. Надходження податків – ключовий елемент доходів будь-якого державного бюджету, і в сучасних умовах розвитку демократичних та цивілізованих країн це відбувається за допомогою механізмів і інструментів, які найбільш прийнятні для платників податків та владних органів. Це дозволяє отримувати максимальну кількість фінансових ресурсів для забезпечення функціонування державної системи влади, а також наділяти державу значним впливом на різноманітні суспільні процеси. Значення податкових надходжень як головного джерела доходів бюджету особливо зростає в умовах непередбачуваних викликів для фінансової системи країни, таких як природні катастрофи, пандемії, соціальні конфлікти, а тим більш коли стикається з реальною загрозою - повномасштабною війною.

Економіка та державний бюджет України, поза всяким сумнівом, опинились в складному становищі. З об'єктивних причин податкові надходження державного бюджету, з одного боку, зумовлені скороченням/припиненням економічної активності суб'єктів господарювання в Україні суттєвим чином скоротились, а видатки на ведення війни в тому числі за рахунок коштів державного бюджету, з іншого боку, значно зросли. Це означає дефіцит коштів, який потрібно фінансувати. За рахунок яких джерел та в якій спосіб це можна робити – надскладне і непросте запитання. Джерела та форми такого фінансування можуть і повинні бути різними.

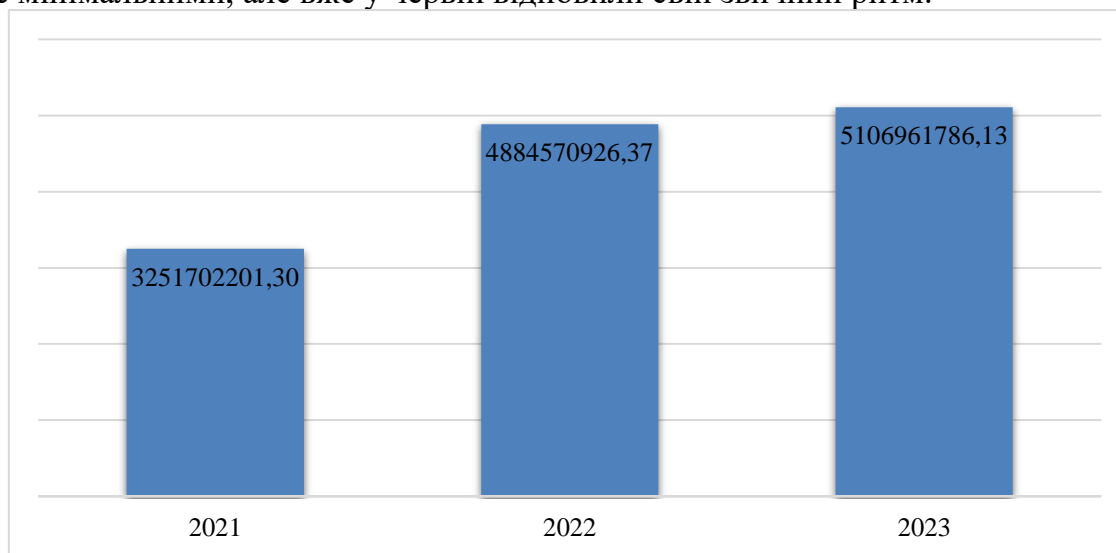
Податкові надходження Львівщини зазнали значних змін до війни та під час війни, під впливом як місцевої, так і національної фіскальної політики. До війни бюджет регіону в основному підтримувався податками на доходи, прибуток, ренту та природні ресурси, поряд з неподатковими доходами та офіційними трансфертами, такими як субсидії та субвенції.

Однак початок війни запровадив нову динаміку, вплинувши на структуру податкових надходжень та фінансову стійкість регіону. В першу чергу відбулись законодавчі зміни. Війна спричинила зміни в податковій політиці, що вплинули на доходи місцевого бюджету. У той час як деякі податки, такі як податок на доходи фізичних осіб, зросли, інші, такі як майно та акцизні податки на паливо, зазнали зниження[1]. Окрім того, війна призвела до просторового перерозподілу бізнесу та населення, впливаючи на місцеві бази оподаткування та накопичення доходів [11]. Незважаючи на виклики, Львівська область зберегла рівень податкової достатності, причому органи місцевого самоврядування адаптувались для забезпечення фінансової стійкості.

Це відбулось з ряду причин, зокрема відіграла роль адаптивність суб'єктів господарювання. Економічні суб'єкти регіону продемонстрували адаптивність, стабілізуючи місцеву економіку, незважаючи на близькість до зон конфлікту. В перспективі очікуються збільшення податкових надходжень із потенційними змінами політики та відновленням економіки.

Хоча війна поставила значні виклики для структури податкових надходжень Львівської області, вона також підкреслила стійкість та адаптивність місцевих бюджетних систем. Здатність регіону підтримувати фінансову стабільність серед негараздів підкреслює важливість стратегічного фіскального управління та коригування політики.

Розглядаючи динаміку податкових надходжень в Львівській області за 2021-2023рр (рис.1), можна побачити позитивні зрушення, незважаючи на війну, наприклад у 2023 році порівняно з 2021 роком податкові надходження збільшились майже на 60%. У першому та частково у другому кварталі 2022 року податкові надходження були майже мінімальними, але вже у червні відновили свій звичний ритм.

Рис.1 Динаміка податкових надходжень у Львівській обл. 2021 – 2023рр, грн.

Джерело: складено на основі: [5]

Був розрахований коефіцієнт кореляції, який визначає тісноту зв'язку між сумою податкових надходжень і кількістю платників податків та обчислюється за формулою:

$$\text{Correl}(x, y) = \frac{\sum(x-\bar{x}) \times (y-\bar{y})}{\sqrt{\sum(x-\bar{x})^2 \times \sum(y-\bar{y})^2}}, \quad (1)$$

де x і y – вибіркові значення результуючого показника в масиві 1 і вибіркові значення показника - фактора в масиві 2.

Слід зауважити, що коефіцієнт кореляції набуває значення від -1 до +1. Якщо коефіцієнт кореляції по модулю менше 0,3, то зв'язок між ознаками слабкий. Якщо від 0,3 до 0,7, то зв'язок помірний. Якщо більше 0,7, то зв'язок сильний або щільний, а коли коефіцієнт кореляції дорівнює 1, то зв'язок функціональний. За допомогою Microsoft Excel та його функції «Correl» розрахуємо коефіцієнт кореляції на основі даних табл.1.

Correl (податкові надходження, кількість платників податків) =0,880878

Отже, коефіцієнт кореляції між сумою податкових надходжень і кількістю платників податків складає 0,88 – це свідчить про те, що між ними існує тісний зв'язок. В першу чергу це пов'язано з тим, що зі збільшенням платників податків відповідно збільшуються податкові надходження і навпаки.

Податкові надходження та кількість платників податків у Львівській області 2021-2023рр*

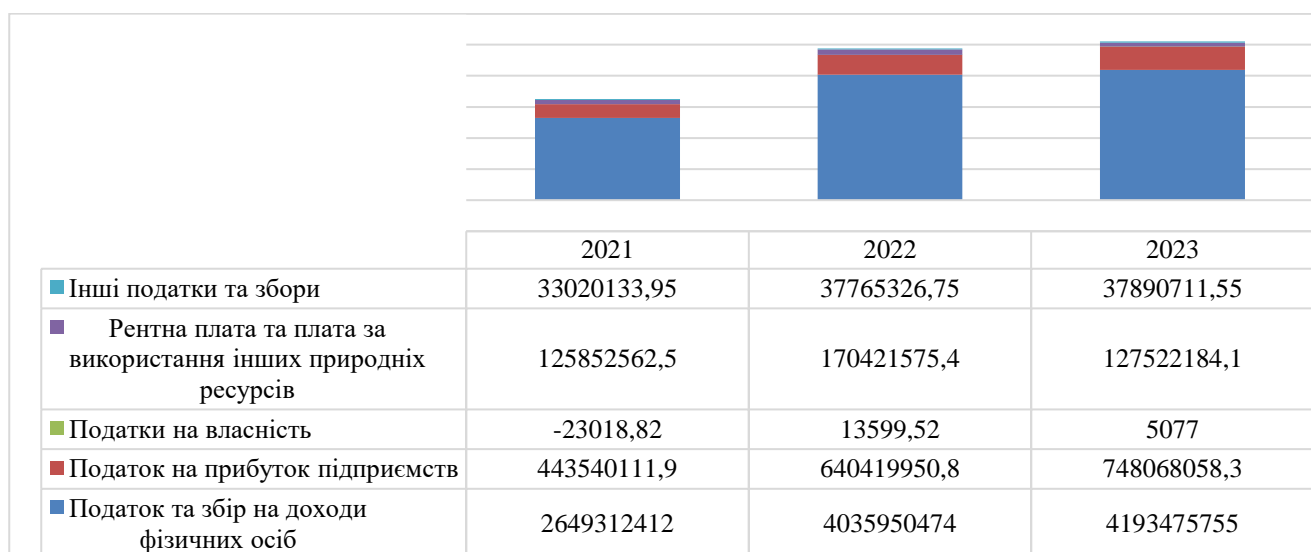
Рік	Податкові надходження (результуючий показник)	Кількість платників податків (фактор впливу)	Коефіцієнт кореляції	
			розрахунок	значення
2021	3251702201,30 грн.	212208 ос.	$Correl(x, y) = \frac{\sum(x - \bar{x}) \times (y - \bar{y})}{\sqrt{\sum(x - \bar{x})^2 \times \sum(y - \bar{y})^2}}$	0,880878
2022	4884570926,37 грн.	224211 ос.		
2023	5106961786,13 грн.	240055 ос.		

Джерело: складено на основі: [7] та розрахунків авторів

Попри воєнне сьогодення бізнесова активність на території Львівської області зростає, що підтверджується збільшенням надходжень податків і зборів. Перш за все свою роль відіграла значна релокація підприємств зі східних областей власне у Львівську область [2]. Наприкінці 2022 року Львівська область стала першою в Україні за релокацією бізнесу. У регіон повністю переїхало 199 компаній з областей, де були або ж досі ведуться бойові дії [3]. А станом на 2023 рік маємо 230 релокованих бізнесів і 5 тисяч збережених робочих місць як підсумок масової релокації підприємств на Львівщину [2]. За цими показниками Львівська область – перша в Україні.

Важливим чинником адаптивності бізнесу до нових умов стали кроки влади, що сприяли розвитку економічної активності. Так, Львівщина стала першою областю, яка зробила програму підтримки бізнесу на період дії військового часу, влада допомагала релокованому бізнесу фінансово. Зараз відбувається інтеграція в регіональну економіку і напрацювання спільних проєктів[4]. Однак, релокований бізнес не суттєво вплинув на зростання економічних показників області, де до війни функціонувало 32 тисячі суб'єктів господарювання, які декларують найману робочу силу. Тому кількість нових підприємств, що з'явилися в регіоні, мали незначний вплив з точки зору валового регіонального продукту.

Розглянемо структуру податкових надходжень у Львівській області (рис.2).

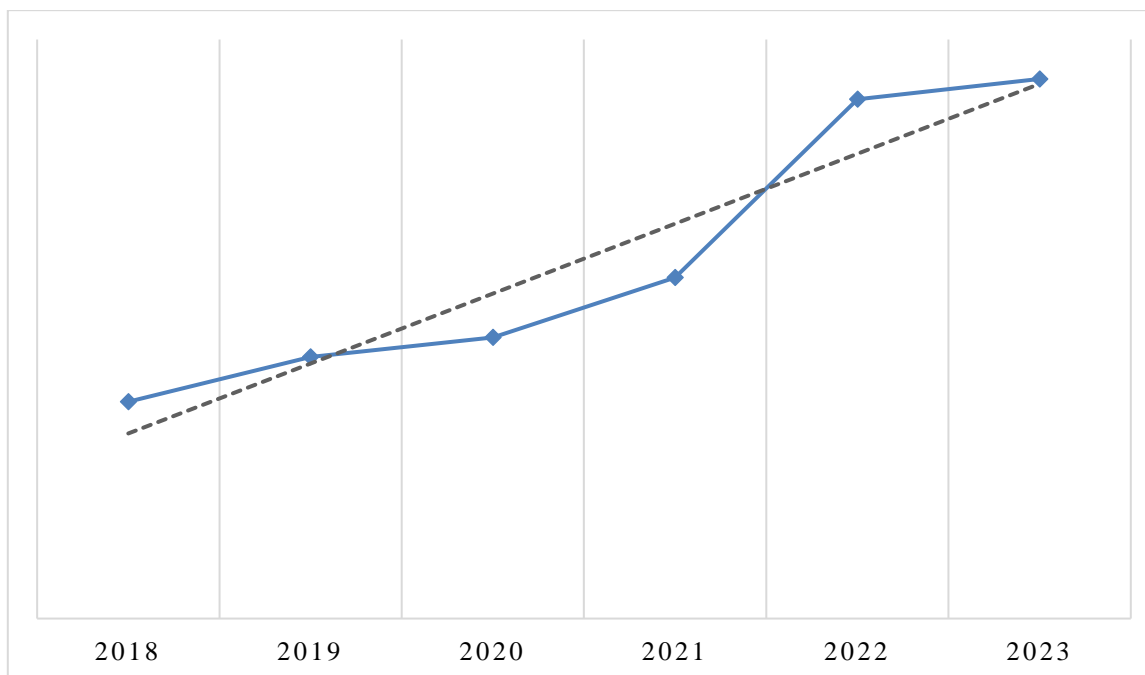

Рис.2 Структура податкових надходжень у Львівській області за 2021-2023рр, грн*

Джерело: складено на основі: [7-10]

Найбільшу частку податкових надходжень в бюджеті Львівської області займають податок на доходи з фізичних осіб та податок на прибуток підприємств. Податок на доходи з фізичних осіб щорічно складає орієнтовно 80% від всіх податкових надходжень.

Загалом протягом 2023 року забезпечено надходження податків та зборів на доходи з фізичних осіб в сумі 4193 млн. гривень. Приріст надходжень у порівнянні з відповідним періодом минулого року становить 157,5 млн. грн або 104%, а от у порівнянні з 2018 роком різниця становить 2508,5 млн. гривень або 249%. (рис.3.)

Рис.3 Динаміка надходження податків та зборів на доходи з фізичних осіб у Львівській області за 2021-2023рр, грн*

Джерело: складено на основі: [7-10]

Збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб пов'язано із наступними факторами, зокрема:

- створення робочих місць та зростання заробітної плати малого та середнього бізнесу;
- перехід на податковий облік (перереєстрацію) у Львівську область деяких ІТ компаній;
- погашення заборгованості з виплати заробітної плати підприємствами вугледобувної промисловості;
- зростання розміру орендної плати, виплаченої агрохолдингами за земельні ділянки (паї).

Факторами, які негативно вплинули на надходження ПДФО у 2020 і 2021 році:

- із запровадженням карантину через поширення коронавірусної хвороби COVID - 19 зросла кількість найманих працівників, які працювали неповний місяць або перебували у відпустках без збереження заробітної плати, а відповідно зменшувався фонд оплати праці в цілому по Львівській області;
- припинення діяльності в туристичній галузі (готельних комплексах) та в закладах громадського харчування м. Львова;
- зменшення замовлень на виробничих підприємствах як з іноземними

інвестиціями так і вітчизняних, які виробляють продукцію на давальницьких умовах;

- зміна робочого місця найманих працівників шляхом реструктуризації підприємств;
- військовими частинами Львівської області зменшено додаткові виплати і премії до грошового забезпечення військовослужбовцям, які виконують завдання в районі ООС;
- зменшення фінансування підприємств вугледобувної промисловості[9].

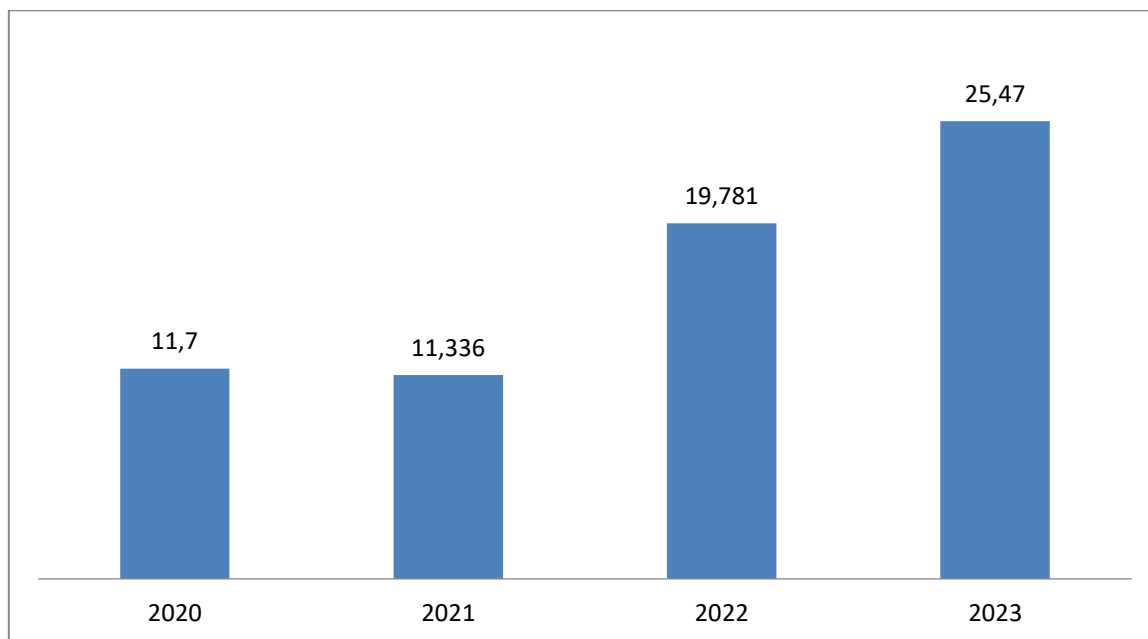
У 2023 році на Львівщині зростає кількість підприємців. В управлінні податкових сервісів Головного управління ДПС у Львівській області повідомили, що з початку року в податковій поставлено на облік 25262 суб'єкти господарювання, у т.ч. 2907 – юридичних осіб та 22355 – фізичних осіб-підприємців. Водночас у 2023 році припинили свою діяльність 12 008 платників податків, в тому числі 974 юридичних особи і 11 034 фізичних особи – підприємці [12]. Якщо в цілому кількість новостворених суб'єктів господарювання перевищила вдвічі кількість тих, що припинили свою діяльність, то кількість новостворених юридичних осіб втричі вища за кількість ліквідованих [13].

Слід зазначити, що Львівська область має додаткове джерело податкових надходжень - туристичний збір. У Львівській області на сьогодні діє чотири ставки туристичного збору. Вони встановлюються для внутрішнього та в'їзного туризму у відсотках від розміру мінімальної заробітної плати.

Так, при вартості тимчасового розміщення для однієї особи за одну добу до 350 грн включно ставка туристичного збору становить 0,2%. При вартості тимчасово розміщення за добу для однієї особи від 350 грн до 750 грн діє ставка 0,3%. Якщо вартість розміщення за одну добу становить від 750 грн до 1200 грн, то ставка туристичного збору становить 0,4% від розміру мінімальної заробітної плати [14]. При вартості тимчасового розміщення для однієї особи за одну добу від 1200 грн розмір збору становитиме 0,5%. Сплачувати туристичний збір у територіальній громаді не повинні особи, які постійно проживають на території громади, або які прибули у відрядження чи винаймають житло, яке належить фізичній особі [14]. Також туристичний збір не сплачують люди з інвалідністю, ветерани війни, учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, особи, як прибули з путівками на лікування чи оздоровлення, діти віком до 18-ти років, ВПО.

У зв'язку з глобальною пандемією у 2020 році сума збору з туристів скоротилась до 11,7 млн грн. (рис.4.).

Це було викликано, зокрема, скасуванням сплати цього збору для туристів у Львівській області з березня до кінця року. Незважаючи на це, Львівщина залишалася однією з провідних областей України за цим показником. У 2021 році надходження становили 11 млн 336 тис. грн, А вже у 2022 році до бюджету Львівської міської територіальної громади надійшло 19 млн 781 тис. грн від туристичного збору, що на 8 млн 445 тис. грн більше, ніж у попередньому році. У 2023 році він становив 25 млн 47 тис. грн[15]. Вже поспіль 2 роки Львівська область займає першість серед надходжень від туристичного збору.

Рис.3. Динаміка туристичного збору в Львівській області 2020 – 2023рр, млн. грн.*

Джерело: складено на основі [14]

Недооціненими є надходження від екологічного податку, оскільки не зважаючи на низьку частку у структурі податкових надходжень, він має значний потенціал до росту шляхом підвищення його ставок та зміни умов оподаткування. Цей крок дозволить не лише наповнити місцеві бюджети цільовими ресурсами для «зеленого» відновлення, але сприятимуть гармонізації вітчизняного податкового законодавства з європейським[16].

На нашу думку, щоб підвищити показники податкових надходжень у Львівській області слід вжити наступних заходів:

1. Покращити контроль за виконанням податкових правил. Застосування сучасних технологій, таких як програмне забезпечення для аналізу даних, штучний інтелект, технологія блокчейн тощо, допомагає автоматизувати процеси перевірки та виявлення порушень.

2. Збільшити відсоток туристичного збору. Збільшення відсотка туристичного збору може виступати як стимул для розвитку туризму в регіоні, а також зможе заохочувати владу і бізнес до інвестицій в туристичний сектор, з метою залучення більшого потоку туристів та збільшення прибутків. Вищий рівень туристичного збору може забезпечити додаткові кошти для охорони природи та культурної спадщини регіону. Це може включати заходи з охорони навколишнього середовища, реставрацію історичних пам'яток, та інші заходи для збереження унікальності та привабливості місцевості.

Висновки. У даному дослідженні проаналізовано податкові надходження у Львівській області. Не зважаючи на те, що ситуація в Україні залишається нестабільною, ми прослідковуємо низку позитивних тенденцій.

Податкові надходження до бюджету у Львівській області мають свою специфіку і важливість, адже кошти, отримані від місцевих податків, можуть бути використані для покращення доріг, водопостачання, освітніх та культурних закладів на місцевому рівні. Інвестування з місцевого бюджету може сприяти розвитку місцевого підприємництва, створювати нові робочі місця та підтримувати місцевий та

релокований бізнес. Податкові надходження також дозволяють місцевим органам самоврядування бути більш незалежними від центральної влади та приймати рішення, які найкраще відповідають потребам місцевої громади.

Бюджет Львівської області завдяки податковим надходженням має змогу фінансувати місцеві програми соціальної підтримки, такі як допомога малозабезпеченим сім'ям, реабілітація військових, допомога ВПО, підтримка місцевих закладів охорони здоров'я та інші соціальні ініціативи. Також допомагає здійснювати відкрите та відповідальне управління фінансами, що сприяє підвищенню довіри громадян до місцевої влади.

Узагальнюючи, податкові надходження у Львівській області є ключовим елементом для забезпечення розвитку та благополуччя місцевої громади, а також для підтримки демократії та ефективного управління на місцевому рівні.

Список використаної літератури

1. Ватаманюк-Зелінська У., Дуб. А., Лопушанський Р. Оцінка податкоспроможності територіальних громад львівської області в умовах воєнного стану, Ефективна економіка. 2023. № 11.
2. Релокація бізнесу на Львівщині. Твоє місто. URL: https://tvoemisto.tv/news/lvivshchyna_stala_liderom_po_relokatsii_pidpriemstv_i_spivpratsi_z_biznesom_145288.html
3. Релокація підприємств у Львів. Українська асоціація бізнес-лідерів. URL: <https://uabl.org/relokatsiia-pidpriemstv-u-lviv/>
4. Найкомфортніше релокований бізнес почуває себе у Львові Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3755245-najkomfortnise-relokovaniy-biznes-pocuvae-sebe-na-lvivsini-ekspert.html>
5. Обласний бюджет Львівської області Openbudget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/>
6. Майже на 12 відсотків за останні два роки зросла кількість платників податків на обліку в податковій Львівщині. Офіційний сайт ДПС України.. URL: <https://lv.tax.gov.ua/diialnist/zabezpechennya-nahodjen/745673.html>
7. Податкова карта України. URL: <https://map.tax.gov.ua/community/UA46060250000025047>
8. Львівська область у цифрах 2020: статистичний збірник, Головне управління статистики у Львівській області, Львів, 2021, с. 54.
9. Львівська область у цифрах 2021: статистичний збірник, Головне управління статистики у Львівській області, Львів, 2022, с. 52.
10. Львівська область у цифрах 2022: статистичний збірник, Головне управління статистики у Львівській області, Львів, 2023, с. 57.
11. Возняк Г.В., Патицька Х.О. Бюджетні детермінанти забезпечення стійкості територіальних громад: воєнна адаптація та орієнтири повоєнного відновлення. Фінанси України. 2023. № 8. С. 81-96.
12. Надходження податків з Львівщини до Держбюджету продовжують зростати: веб-сайт. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=64076>
13. Надходження податків і зборів. Офіційний сайт ДПС України. URL: <https://tax.gov.ua/diialnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkiv-i-zboriv--obovyaz/nahodjennya-podatkiv-i-zboriv/>

14. Львів заробив на туристах під час війни більше, ніж у 2021-му : Львів медіа. URL: <https://lviv.media/lviv/68443-lviv-zarobiv-na-turistah-pid-chas-vijni-bilshe-nizh-u-2021-mu/>

15. Львівщина продовжує платити найвищий туристичний збір в Україні - понад 20 мільйонів за пів року. Високий замок. URL: <https://wz.lviv.ua/news/497999-lvivshchyna-prodovzhuie-platyty-naivyshchyi-turystychnyi-zbir-v-ukraini-ponad-20-milioniv-za-piv-roku>

16. Nazarkevych, I., Sych, O. Taxation as a tool of implementation of the EU Green Deal in Ukraine. *Regional Science Policy & Practice*, 2022, 1– 17. URL: <https://doi.org/10.1111/rsp3.12596>.